

RUS ORTODOKS KİLİSESİ'NDE İBADET VE BAYRAMLAR

Dr. Sevinc ASLANOVA

ANAHTAR KELİMELER: *Rus Ortodoks Kilisesi, inanç, ibadet, dini bayramlar.*

AÇAR SÖZLƏR: *Rus Pravoslav Kilsəsi, inanc, ibadət, dini bayramlar.*

KEY WORDS: *Russian Orthodox Church, faith, worship, religious holidays.*

Rus Ortodoks Kilisesinde, diğər Kiliselerce de kabul edilen üç bölümlü ve oniki maddeli Havariler İnanç Sistemi (Havariler Kredosu) [1, s.280-281] kabul edilmektedir. Dolayısıyla, Rus Ortodoks Kilisesi'nde de diğər Hıristiyan mezheplerinde olduğu gibi, inanç esasları Teslis (Baba-Oğul-Kutsal Ruh üçlüsü) etrafında oluşmaktadır.

Buna göre, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh tek bir cevherden çıkmış üç ayrı şahıstır:

Tanrı'nın oğlu olarak görülen İsa'nın, Adem'den insanlığa geçen asli suçu, kendini çarmıhta kurban ederek gidermek için yer yüzüne geldiğine; Kutsal Ruh'un, Oğul yoluyla Baba'dan çıktığına ve vaftiz yoluyla insana geldiğine inanılmaktadır [2, s.26-54].

Rus Ortodoks Kilisesi'nin inanç esasları ibadet, bayram ve ayinleri de şekillendirmektedir. Rus Ortodoks Kilisesi'nde, tüm ibadet, bayram ve ayinler bu inanç esaslarını açıkca sergilemektedir. Bu sebeple, biz burada konuyu uzatmadan ibadet, bayram ve ayinlere geçmeği uygun görmekteyiz.

Rus Ortodoks Kilisesi'ne göre, İbadet Tanrı'ya duyulan inanç, umut ve sevgi duygularını ifade eden tüm dua ve dini faaliyetlerdir. Bu dini vecibeler sayesinde Rus Ortodokslar Tanrı ile gizemli bir iletişime geçtiklerine ve Tanrı'dan kendi dini hayatları için güç aldıklarına inanırlar [3, s.6-7; 4, s.6].

Rus Ortodoks Kilisesi'nde, ibadetler ferdi ve toplumsal olmak üzere iki türdür. Genel olarak diğər Hıristiyan mezheplerinde olduğu üzere, ferdi ibadet insanlar tarafından oruç ve dua gibi ferdi olarak icra edilmektedir. Toplumsal ibadet ise, kiliselerde cemaatle Papaz nezaretinde yapılan ibadetlerdir [1, s.293]. Toplumsal ibadetler iki türdür: 1. Daimi ibadetler; 2. Zaman zaman yapılan ibadetler.

Daimi ibadetler, bütün Rus Ortodoks Kilisesi cemaati tarafından sabah, akşam ve diğər zamanlarda belirli vakitlerde yapılan ibadetlerdir. Zaman zaman yapılan ibadetler ise, cenaze ve vaftiz gibi, bir takım Kilise üyelerinin isteği ve ihtiyacı üzerine icra edilen ibadetlerdir [5, s.25-33].

Diğər Ortodoks Kiliseler'de olduğu gibi, [1, s.293] Rus Ortodoks Kilisesi'nde de ibadetler günlük, haftalık ve yıllık olmak üzere üç türdür. Birinci gruba giren ibadetler günün belli zamanlarına bağlıdır. Dolayısıyla, bu ibadetler sırasına göre günlük olarak başlar ve biter. Bu suretle, bu çeşit ibadetler günlük devreyi oluştururlar. Haftalık ve yıllık ibadetler ise, haftanın

ve yılın günlerine bağlıdır. Dolayısıyla, bu ibadətler haftalık ve yıllık devreyi oluştururlar [2, s.79-136].

Rus Ortodoks Kilisesi'nde günlük kilise ibadətleri sekizdir: 1.) Akşam İbadeti; 2.) Akşamüstü İbadeti; 3.) Gece Yarısı İbadeti; 4.) Sabah İbadeti; 5.) Birinci Saat İbadeti; 6.) Üçüncü Saat İbadeti; 7.) Altıncı Saat İbadeti; 8.) Dokuzuncu Saat İbadeti.

Rus Ortodoks Kilisesi'nde ibadətler "Akşam İbadeti" ile başlar, zira, eski zamanlarda gün akşam başlardı. Yaşam meşguliyetleri ve kamu görevleri nedeniyle tüm bu ibadətler için ayrı ayrı bir araya gelemeyen dindarlara müsamaha gösteren Kilise bu sekiz ibadeti - akşam, sabah ve öğlen olmak üzere - günün üç ayrı zamanında birleştirerek icra ettirmektedir. Bu itibarla, Dokuzuncu Saat İbadeti, Akşam İbadeti ve Akşam Üstü İbadetinin oluşturduğu üçlü akşam yapılmakta; Gece Yarısı İbadeti, Sabah İbadeti ve Birinci Saat İbadeti'nin oluşturduğu üçlü sabah icra edilmekte; Üçüncü Saat İbadeti, Altıncı Saat İbadeti ise öğlen yapılan ibadətleri oluşturmaktadır.

Akşam ibadeti: Akşam ibadeti, günün bitimine doğru akşamleyin biten gün için teşekkür ve başlayacak olan gecenin hayırlı olması adına icra edilmektedir. Bu ibadət, Zebur'un 103. bölümünün okunması ile başlar ki, burada kainatın Yaratıcısı'nın sonsuz kudreti yüceltilmektedir. Rus Ortodoks Kilisesi'nde, bunun yanında, Tanrı'nın kendisine olan yakarışları duyması için Hz. İsa, Meryem Ana ve Azizleri över mahiyetteki Kilise'nin tüm üyelerinin duaları ve Zebur'dan başka kısımlar okunmaktadır.

Akşamüstü İbadeti: Akşamüstü ibadeti, büyük ve küçük olmak üzere iki türdür.

Büyük Akşamüstü ibadeti: Büyük Oruç ve Hz. İsa'nın doğumu (Noel), vaftizi (Epifani) ve diğer dini bayramlarda yapılır. Tam olarak bu ibadət Büyük Oruç'un Salı, Çarşamba, Perşembe, Cuma ve Cumartesi'leri — 5.haftanın Perşembe ve Cumartesi günleri hariç — ve Strastnaya Sedmiça'nın Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri yapılır. Söz konusu günlerde bu ibadət Utrenya (Sabah)'dan ayrı ifa edilir. Anılan bayramlarda ise mezkur ibadət Utrenya ile beraber icra edilir [3, s.27].

Küçük Akşamüstü İbadeti: Rus Ortodoks Kilisesi'nde bu ibadət, normal günlerde Akşam İbadeti'nin ardından yapılmaktadır. Esasında Büyük Akşamüstü İbadeti'nin kısaltılmışı olan bu ibadət, özellikle Zebur 50, Zebur 69 ve Zebur 142'den oluşmaktadır ki, bunlarda Tanrı'dan günahların bağışlanması, düşmanlara karşı yardım ve himaye istenmekle birlikte, insanın üzerine çökecek uyku için de dualar yapılmaktadır.

Gece Yarısı İbadeti: Bu ibadət, Rus Ortodokslarca gece yarısı icra edilmesi gereken bir ibadettir. Zira, Rus Ortodoks Kilisesi'ne göre, Hz. İsa on kıza dair muammada kendisini damat gibi anlattığı sırada, bu damadın gece yarısı geldiğini söylediği için Rus Ortodokslar da bu "zaman (gece) Efendisi"ni karşılamak üzere ibadət yapmaktadırlar. Gece Yarısı İbadeti sırasında Zebur'un 50. ve 118. kısımlarının okunmasının yanı sıra, ölenler adına da dua edilmektedir. Böylece, Ortodoks Ruslara göre, gece yarısı ibadeti insanı Tanrı'nın kanunlarına riayeti, manevi zindelik ve pişmanlık-tövbe gibi hususlara yönlendirmektedir.

Sabah İbadeti: Bu ibadət, Ortodoks Ruslar tərəfindən sabahları gün doğumunun hemen öncesinde ifa edilen ibadettir. Sabah İbadeti, Tanrı'ya yalvarma ile başlar, daha sonra, Zeburun insan ruhunun Tanrı ile konuşmasını tasvir eden altı bölümünün okunması ile devam eder. Bunlar; Mezmur 3, Mezmur 37, Mezmur 62, Mezmur 87, Mezmur 102 ve Mezmur 142'dir [3, s.44].

Birinci, Üçüncü, Altıncı ve Dokuzuncu Saatler İbadetleri: Birinci, üçüncü, altıncı ve dokuzuncu saatlerde Kilise tarafından kısa ibadətler icra edilmektedir. Söz konusu bu saatler Doğu hesabına göre olduğundan dolayı, bunların Rusya'daki karşılığı akşam saat yedi, dokuz, geceyarısı 12 ve öğleden sonra saat 3'tür. Rus Ortodoks Kilisesi'nde, bu saatler şöyle anlatılmaktadır:

Birinci saat: Tanrı'nın bize ışığı vermesi hatırlanır ve teşekkür edilir, nitekim doğuda ilk saat güneşin doğduğu saattir.

Üçüncü saat: Bu saatte Kutsal Ruh'un beşinci on günlükde (pentokost) havarilere indirilmesi hatırlanır [6, s.62-64].

Altıncı saat: Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi anılır.

Dokuzuncu saat: Bu saatte ise, Hz.İsa'nın ölümü hatırlanır.

Hıristiyan inancına göre, Hz.İsa öldükten sonra tekrar bir Pazar günü dirilmiştir. Bundan dolayı da, Pazar günü büyük önem taşımıştır [1, s.293-294]. Rus Ortodoks Kilisesi'nde de taşıdığı bu önemden dolayı, Pazar günü haftanın ilk günü olarak değerlendirilmiştir ve bu günde Kilise Hz. İsa'nın tekrar dirilmesini anmıştır [2, s.174-183]. Bunun dışında, Kilise, haftanın diğer günlerine de birer anlam yüklemiştir.

Pazartesi günü, Meryem Ana anıldıktan sonra, Azizler yüceltilir.

Salı günü, Peygamberler anılır.

Çarşamba günü, İsa'nın Yehuda tarafından haince İsraili yöneticilere teslim edilmesi hatırlanır.

Perşembe günü, Havarilere ve Aziz Nikolay'a adanır.

Cuma günü, Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi anılır.

Cumartesi günü, bir huzur günü olarak değerlendirilir. Bu günde, Meryem Ana ve Rus Ortodoks Kilisesi'nce tüm Azizler gibi, bu dünyayı imanla terk edip ebedi hayat umuduyla vefat edenler anılır.

Bu haftalık ibadətler sırasında her güne özgü şarkı söylemeler ve dualar vardır. Günlere has bu ibadətler ve dualar da toplu olarak haftalık ibadət devrini oluşturmaktadır.

Rus Ortodoks Kilisesi'nde, yılın her bir günü ya özel bir takım olayların anılmasına, yahut da, muhtelif Kutsalların hatırlanmasına adanmaktadır. Bu olay veya şahısların şerefine tesis edilmiş özel şarkı söylemeler, dualar ve törenler yıllık ibadət devrini oluşturmaktadır.

Bunların arasında ibadət özelliklerine göre büyük bayram ve pehriz günleri oluşmaktadır.

Bayram günleri diye bilinen günler ya Tanrı ve Hz.İsa'nın yüceltilmesine, ya Meryem Ana'nın ya da, Kutsal kişilerin ve güçlerin adına kutlanmaktadır. Rus Ortodoks Kilisesi, bu bayramları muhtelif yönlerine göre taksim etmektedir: 1. Konusuna göre, bayramlar "Tanrısal", "Tanrı Anası" ve "Kutsallar" diye ayrılmaktadır; 2. Kutlama zamanına göre, bayramlar sabit

– her sene ayın aynı gününde kutlanan bayramlar ve değişken – haftanın aynı gününde, ama Paskalya'nın tarihinin değişmesi gibi ayın muhtelif tarihlerinde kutlanan bayramlar diye ayrılmaktadır; 3. Kilisedeki törenselliğine göre, bu bayramlar büyük, orta ve küçük olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Genel olarak, Rus Ortodoks Kilisesi'nce, en önemli bayram Hz.İsa'nın dirilişinin anısına Pazar günü kutlanan Paskalya'dır [6, s.82].

Pazar günü sabah ibadetlerinde Hz.İsa'nın dirilmesi ve dirildikten sonra öğrencilerine görünmesini anlatan pasajlar okunur. Okunma sırasında İncil mabedin ortasına getirilir; burada ona tazim edilir ve öpülür [3, s.47].

Paskalya'dan sonra önemli bayramların sayısı on ikidir [3, s.29-31].

1. Meryem Ana'nın doğum günü (8 Eylül). Bu bayram, Ortodoks Ruslar tarafından, uzun süre çocuk hasretiyle yaşayarak Tanrı'ya yalvardıktan ve kendilerine vereceği çocuğu Tanrı'ya adayacaklarını ahdettikten sonra İmran'la Hunne'ye Tanrı'nın bir kız çocuğu vermesi anılarak, Hz.Meryem'in doğum günü münasebeti ile kutlanmaktadır [7, s.3-10].

2. Meryem Ana'nın mabede girişi (21 Kasım). Bu, Meryem 3 yaşındayken ebeveynlerinin Tanrı'ya vermiş oldukları ant gereğince kendisinin Kudüs mabedine getirilmesinin anısına kutlanan bayramdır [7, s.110-132].

3. Meryem Ana'ya Müjde (25 Mart). Rus Ortodoks Kilisesi inancına göre, Meryem Ana'ya “Tanrı'nın Oğlu” ve “dünyanın kurtarıcısını” doğuracağına müjdelenmesinin anısına kutlanan bayramdır [3, s.30-31].

4. Hz.İsa'nın Doğumu veya Noel (25 Aralık). Bu, Rus Ortodoks Kilisesi'nin Tanrı'nın Oğlu olarak nitelendirdiği Hz.İsa'nın doğumu münasebeti ile kutlanan bayramdır [7, s.133-142].

5. “Tanrı”nın Karşılması (2 Şubat). Rus Ortodoks Kilisesi, bu bayramı, Hz.İsa'nın 40. doğum gününde Tanrı'ya adanmak üzere Kiliseye getirilmiş olması ve orada Simeon ve Anna tarafından karşılanması anısına, bayram olarak kutlanmaktadır [2, s.157-164].

6. Epifani (6 Ocak). Hz.İsa'nın Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilmesi [5, s.41-42] anısına bayram kabul edilmektedir [6, s.41-61]. Rus Ortodoks Kilisesi de bunu kutlamaktadır [7, s.342-401].

7. “Tanrı”nın Şekil Değişmesi (6 Ağustos). Rus Ortodoks Kilisesi'ne göre, Favor dağında Hz.İsa kendi öğrencileri karşısında mükemmel bir şekil değiştirmiştir. Rus Ortodoks Kilisesi, Hz.İsa bunu, öğrencilerinin imanını artırmak ve kendi “Tanrısal büyüklüğünü” onlara göstermek ile çekeceği çilelerin yaklaştığını “gördüğü” için yaptığına inanmıştır. Bundan dolayı, Ortodoks Ruslar, bunun anısına söz konusu olayı bayram olarak kabul etmişlerdir [3, s.31].

8. İsa'nın Kudüs'e Girişi (Büyük Oruc'un 6. haftasının Pazar günü). Rus Ortodoks Kilisesi bu bayramı, Hz.İsa'nın çile çekmek ve dünyanın günahlarına karşılık ölmek için Kudüs'e gelmesi hatırasına kutlamaktadır [3, s.31].

9. İsa'nın Göğe Yükselişi (Paskalya'dan sonra 40. gün). Bu, Rus Ortodoks Kilisesi'nde, diriltildiğinin 40. gününde Hz.İsa'nın göğe yükseltilmesi anısına kutlanan bayramdır [7, s.442-445].

10. Pentakost (Paskalya'dan sonra ellinci gün). Kutsal Ruh'un Hz.İsa'nın diriltilmesinden elli gün sonra havarilere görünmesi anısına düzenlenen bayramdır [6, s.52-80]. Rus Ortodoks Kilisesi'ne göre, bu zaman havarilere üç varlığın tanrılığı aşikar olduğu için, bu gün aynı zamanda Teslis günü olarak da anılmaktadır. Kilise, bu bayramın ertesi gününü ise, bayram olarak Kutsal Ruh'a adamaktadır; bu yüzden bu gün Kutsal Ruh günü olarak da bilinmektedir [7, s.436-441; 8, s.246-249].

11. Meryem Ana'nın Vefatı (15 Ağustos). Rus Ortodoks Kilisesi, Meryem'in vefatı zamanı bir Melek tarafından bildirildiğini iddia etmektedir. Buna inanan Ortodoks Ruslar, onun cenazesinin defnedildiği mağarada bulunamaması üzerine, Tanrı'nın O'nu dirilttiğine ve haşır gününe kadar semaya YÜKSELTİĞİNE de inanmakta ve bunu bayram olarak kutlamaktadırlar [3, s.32].

12. Haç Yortusu. Bu bayram ilk başlarda Hz.İsa'nın çarmıha gerildiği ağaçların bulunması [1, s.296] ve 326 yılında, Ortodokslarca havarilere eşdeğer mevkide olan kraliçe Yelena tarafından edinilmesi anısına kutlanmakla beraber, VII. asırdan itibaren, Yunan İmparatoru Heraklins tarafından 624 yılında söz konusu haçın Pers topraklarından geri alınması anısı irtibatlandırılmaktadır. Törende, Pers'ten geri alınan haçın getirilmesi esnasında halka gösterildiğini sembolik olarak canlandırmak amacıyla, haçın yerine konulması sırasında törene katılan cemaatin "kutsal haçı" rahat bir şekilde görebilmeleri için, Patrik onu, yukarıya kaldırarak dört bir tarafa da göstermektedir; bu sırada katılımcılar da hep beraber tazim ederek "Tanrım bizi bağışla" demektedirler [7, s.49-59]. Belirtmek gerekiyor ki, Rus Ortodoks Kilisesi'nin dini bayramlarda geçirdiyi ayinler mevcuttur.

Araştırmalar gösteriyor ki, Rus Ortodoks Kilisesi'nin temeli Yunan Ortodoks Kilisesi tarafından başlatıldığı için, inanç, ibadet ve ayinleri de hemen hemen aynıdır. Dolayısıyla, Ortodokslukta mevcut olan Teslis inancı aynıyle Rus Ortodokslara geçmiştir. Tüm ibadet ve ayinler de bu inanç etrafında oluşmuştur.

ƏDƏBİYYAT

1. Günay Tümer, Abdurrahman Küçük. Dinler Tarihi, III. Bsk.. Ankara: 1997.
2. Arkhiepiskop Vladimir. Vrata Pokoyaniya, Sretenskogo Monastır. 1998.
3. Aleksandr Rudakov. Kratkoe Uçenie O Bogoslujenii Pravoslavnoy Tserkvi. Moskova: 1991.
4. French, R.M. The Eastern Orthodox Church. London: Hutchinson's University Library, 1951.
5. Zernov, Nicolas. The Church of The Eastern Chiristians. London: 1946.
6. Komisyon. Orthodox Spirituality: An Outline of the Orthodox Ascetical and Mysticaal Tradition. New York: The Macmillan Company, 1945.
7. Arkhiepiskop Vladimir. Slovo na Dvunadesyatıe i Velikie Prazdniki. Moskova: 1997.
8. Ware, Timothy. The Orthodox Church. Great Britain: 1964.

Sevinc Aslanova

RUS PRAVOSLAV KİLSƏSİNDƏ İBADƏT VƏ BAYRAMLAR**XÜLASƏ**

Məqalənin mövzunu Rus Pravoslav Kilsəsinin inancını özündə əks etdirən ibadət və dini bayramlar təşkil edir. Burada günlük, həftəlik, illik ibadətlər, həmçinin pravoslavların əsas bayramları olan Pasxa və digər 12 dini bayram araşdırılır. Müəllifin tədqiqat sonunda gəldiyi qənaət ondan ibarətdir ki, Rus Pravoslav Kilsəsinin inanc, ibadət və ayinləri Yunan Pravoslav Kilsəsi ilə eynidir.

Sevinj Aslanova

WORSHIP AND HOLIDAYS IN THE RUSSIAN ORTHODOX CHURCH**SUMMARY**

The subject of the article is worship and religious holidays, which reflect the beliefs of the Russian Orthodox Church. It examines daily, weekly, annual worship, the main Orthodox holidays as Easter and 12 religious holidays and various rituals. The author concludes that the beliefs, worship and rites of the Russian Orthodox Church are the same as those of the Greeks.